

Kliimaministri 21.03.2024. a määruse nr 21 muutmise eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS2021_2027*) § 10 lõike 2 alusel.

Eelnõukohase määrusega täpsustatakse kliimaministri 21.03.2024. a määrust nr 21 „Kliimamuutusega seotud tegevuste, linnade elurikkuse suurendamise ja kavade koostamise toetuse andmise tingimused ja kord perioodil 2021–2027“.

Toetust antakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 (edaspidi *rakenduskava*) poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti” erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise” raames kliimamuutusega seotud tegevusteks, linnade elurikkuse suurendamiseks ja vastavate kavade koostamiseks kohalikul tasandil.

Määruse muudatusega täpsustatakse toetuse andmise tingimusi, sest kohalikel omavalitsustel ei ole piisavalt vabu vahendeid omafinantseeringu katmiseks ning täpsustatakse ka toetavaid tegevusi.

Määruse ja seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi kliimaosakonna nõunik Maris Arro (e-post maris.arro@kliimaministeerium.ee, tel 626 2986), elurikkuse kaitse osakonna nõunik Kadri Möller (e-post kadri.moller@kliimaministeerium.ee, tel 626 2876) ja finantsosakonna struktuuritoetuste nõunik Eerika Purgel (e-post eerika.purgel@kliimaministeerium.ee, tel 626 0709). Määruse juriidilise ekspertiisi teostas Kliimaministeeriumi õigusosakonna jurist Rene Lauk. Keeletoimetaja oli Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

2. Määruse eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 21 punktist. Eelnõuga muudetakse kliimaministri 21.03.2024 määrust nr 21. Toetus kajastatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikafondide meetmete nimekirjas meetmes number 21.2.3.1 „Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus”, sekkumises nr 21.2.3.13 „KOV kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed” (edaspidi *kliimameetmete sekkumine*) ning meetmes number 21.2.3.2 „Eluslooduse kaitse ja kasutus”, sekkumises number 21.2.3.22 „Rohestamiskavade koostamine ja elluviimine ehk linnade elurikkuse parendamine, sh rohealade täiendav rajamine” (edaspidi *linnade elurikkuse kaitse sekkumine*).

Punktiga 1 tehakse tehniline muudatus Euroopa Liidu määrusele viitamises.

Punktiga 2 täiendatakse määruse § 2 lõiget 2 laiendades toetuse saamise eesmärgi linnade elurikkuse kaitse sekkumises. Toetuse andmise eesmärgiks on elurikkuse suurendamine lisaks linnadele kui asutussüstele, kus on rohkem kui 10 000 elanikku ka linna ökosüsteemi aladel, mis määratakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu looduse taastamise määruse (EL) 2022/869, muudetud 24.06.2024, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/1991, mis käsitleb looduse taastamist ja millega muudetakse määrust (EL) 2022/869 (edaspidi *EL looduse taastamise määrus*) alusel. Linna ökosüsteemi alade selgitus on toodud järgmises punktis. Muudatus on vajalik, et aidata järgmises punktis nimetatud kohalikel omavalitsustel rakendada EL looduse taastamise määruse nõudeid linna ökosüsteemide taastamiseks.

Punktiga 3 täpsustatakse määruse § 4 lõikeid 5 ja 6 toetatavate tegevuste lubamist erinevates sekkumistes ning täiendatakse toetuse saajate ringi. Toetatavate tegevuste valikul lähtutakse

ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud läbivatest valikukriteeriumidest ja -metoodikast. Lõike kuus alusel saab toetust taotleda lisaks asustusüksustele kus on rohkem kui 10 000 elanikku ka EL looduse taastamise määruse alusel määratud linnaökosüsteemi aladele. EL looduse taastamise määrus sätestab ambitsioonikad eesmärgid erinevate ökosüsteemide taastamisele, sealhulgas linna ökosüsteemide taastamisele. EL looduse taastamise määruse artikkel 8 alusel tuleb linna ökosüsteemi aladel säilitada rohealade pindala ja puuvõrade liitus kogu riigis ning tulevikus peavad mõlemad näitajad ka suurenema. Käesoleva määruse muutmisega antakse võimalus kohalikele omavalitustele saada riigipoolset toetust nimetatud nõuete täitmiseks. Linna ökosüsteemi alade määramisel tuleb lähtuda EUROSTATi¹ kodulehel toodud andmetest linnade (DEGURBA 1), väiksemate linnade ja eeslinnade (DEGURBA 2) kohta. Selle alusel saavad toetust taotleda järgmised KOV üksused: Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu, Kohtla-Järve, Viljandi, Maardu, Rakvere, Kuressaare, Sillamäe, Valga, Võru, Jõhvi, Keila ja Haapsalu ja Paide linnad ning Saue, Viimsi, Kambja, Luunja ja Türi vallad. Linna ökosüsteemi ala võib olla kas linn, väiksem linn või eeslinn haldusüksuse piirides või osa linnast väiksemast linnast ja eeslinnast, mis hõlmab linnakeskust (1500 elanikku km², vähemalt 50 000 elanikku) ja linnaklastreid (300 elanikku km², vähemalt 5000 elanikku) ning linna lähialasid (üks kilomeeter linnakeskuste või linnaklastrite välispiiridest). Keskkonnaagentuuri poolt 2023.a (täiendatud 2025) "Linnaliste piirkondade määratlemise analüüsi" alusel saab linna ökosüsteemi aladeks lugeda järgmised asustusüksused:

- Tallinn, Narva, Kohtla-Järve, Viljandi, Maardu, Rakvere, Sillamäe, Valga, Võru, Keila, Paide;
- Tartu linnast kui KOV-st Tartu linn, Märja alevik ja Haage küla;
- Pärnu linnast kui KOV-st Pärnu linn ja Paikuse alev;
- Jõhvi vallast Jõhvi linn ja Jõhvi küla;
- Haapsalu linnast kui KOV-st Haapsalu linn, Paralepa ja Uuemõisa alevik;
- Saue vallast Saue linn, Laagri alevik, Koidu ja Alliku küla;
- Viimsi vallast Viimsi ja Haabneeme alevik, Rohuneeme, Püünsi, Pringi, Pärnamäe, Metsakasti, Muuga, Randvere ja Lubja küla ning Laiaküla;
- Kambja vallast Ülenurme, Räni ja Tõrvandi alevik, Lemmatsi, Reola, Soinaste ja Össu küla;
- Luunja vallast Lohkva, Rõõmu ja Veibri küla;
- Türi vallast Türi linn, Säreveere alevik, Taikse, Türi-Alliku, ja Vilita küla.

Kuressaare linna jaoks saab toetust taotleda Saaremaa vald seetõttu, et Kuressaares on rohkem kui 10 000 elanikku.

Punktiga 4 täiendatakse määruse § 5 lõiget 1 ja lisatakse juurde info, et kulud on abikõlblikud ka tegelike kulude alusel, kui projekti kogumaksumus on üle 200 000 euro.

Punktiga 5 lisatakse määruse § 5 lõikesse 2 juurde punktid 12-14. Nendega täiendatakse toetavaid tegevusi, et võimendada projekti eesmärkide saavutamist. Kuna projekti elluviimine on keeruline eelkõige üle 200 000 kogumaksumuse projektide korral, siis antakse võimalus saada tasu ka projekti juhtimise eest. Muudatuste sisu osas on toodud selgitus punktis 7.

Punktiga 6 täpsustatakse määruse § 5 lõike 3 punkti 4, sest antakse võimalus sademeveesüsteemi osaliselt rajada, kuid erisus tehakse ainult sademevee kogumise ja kasutamise lahenduste rajamise või sademevee kasutuse edendamise kulude osas, et leevendada kliima soojenemisest tuleneva suurenevate vihmasadudega kaasnevat survet sademeveesüsteemidele ja vähendada joogivee kasutamist näiteks haljasalade kastmisel, tänavapesul, veeklosettides jms. Meetmest ei rahastata sademeveesüsteemi ehitamist/rajamist. Toetust antakse, kui rajatakse rohealale tiik, nõva, lohk, jms.

¹ [tps://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/local-administrative-units](https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/local-administrative-units)

Punktiga 7 tunnistatakse kehtetuks § 5 lõike 3 punktid 5, 9-10. Toetavate tegevuste eristamine toimub erinevate määruste osas nende eesmärgi ja tulemuse järgi. Lisaks anname samuti võimaluse kliimameetmete sekkumises saada toetust hetkeliste vooluhulkade vähendamiseks tiikide ja viibekraavide rajamiseks. Tiigid, mis on mõeldud hetkeliste vooluhulkade vähendamiseks, aga samuti viibekraavid, on maastikulised elemendid, mis on ühest küljest looduslähedased, aga samal ajal toetavad kliimamõjude nagu sademevee ärajuhtimise probleemide leevendamist. Lisaks aitavad tiigid ja veesilmad jahutada kliimat ja aitavad suurendada linna elurikkust. Abikõlblike kulude täiendamisega ei dubleerita “Kombineeritud sademeveesüsteemide sh lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamise” meetmest toetavaid tegevusi, sest käesoleva määruse muutmise kontekstis on tegemist üksikute kliimamuutustest põhjustatud probleemide leevendamisega, mitte terviklike sademeveesüsteemide arendamise või rekonstrueerimisega.

Punktiga 8 täpsustatakse määruse § 5 lõike 3 punkti 8 tuues välja, et linnade elurikkuse kaitse sekkumises ei ole abikõlblikud § 5 lõike 2 punktis 7–10 ja 12-13 toodud tegevuste kulud, kuna nimetatud tegevused ei aita kaasa linnade elurikkuse suurendamisele.

Punktiga 9 täiendatakse § 5 lõikega 4. Projekti kogumaksumusega kuni 200 000 eurot toetatakse kindlasummalise makse alusel taotluse rahuldamise otsuses määratud ulatuses.

Punktidega 10 ja 12 täpsustatakse määruse § 7 lõikes 2 ja 5 toetuse andmise protsente. Neid suurendatakse, sest kohalike omavalituste võimekus panustada omafinantseeringuga kliima- ja linnade rohestamise tegevuste planeerimisel ja elluviimisel on madal. Toetavate tegevuste puhul on aga tulemused väga olulised. Kliimameetmete sekkumises aidatakse kaasa kohalike omavalitsuste kliimavõimekuse ja elanike teadlikkuse suurendamisele kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Linnade elurikkuse kaitse sekkumises aidatakse kaasa elurikkuse suurendamisele, aidates seeläbi kaasa kliimamuutustega kohanemisele.

Mõlemas sekkumises on võimalik anda EL toetusi kuni 85% ulatuses.

Kliimameetme sekkumises toimub tegevuste toetamine meetmest „Kliima-eesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus“ number 21.2.3.1 ning rahastatud tegevuste detailne jagunemine on lisatud allpool tabelina 1.

Rahastatavad tegevused	ELi Ühtekuuluvu sfondi toetuse eelarve (euro)	ELi toetuse võimalik maksimaalne osakaal	Riiklik kaasfinantseering (euro)	Omafinantseering (euro)	Kogumaksumus (euro)
Kokku toetatavad tegevused meetme nimekirja alusel: kombineeritud sadeveesüsteemid, sh lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamine; mitteheas seisundis veekogumite tervendamine; KOVi kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed; meteoroloogilise,	42 500 000	85%	2 500 000	5 000 000	50 000 000

hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine.					
Kombineeritud sadeveesüsteemid, sh lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamine	25 080 000,0	85%	0	4 425 882	29 505 882
Mitteheas seisundis veekogumite tervendamine	4 000 000,0	85%	705 882	0	4 705 882
KOV-i kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed	8 200 000,0	85%	872 942	574 118	9 647 060
Meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine	5 220 000,0	85%	921 176	0	6 141 176

Tabel 1. Kliimameetme sekkumise meetme nr 21.2.3.1 kogu eelarve

Eraldi toimub sekkumise „KOV-i kliimameetmed ja muud kohanemise meetmed“ juures toetuse andmine käskkirja ja määruse kaudu (tabel 2). Maksimaalne avatud taotlusvooru Ühtekuuluvusfondi toetuse summa on 4 103 335 eurot, millest 3 253 335 eurot on avatud taotlusvooru eelarvena juba kehtestatud.

Rakendus-skeem	Tegevuse kogueelarve EL osa €	Planeeritud riikliku kaasfinantseeringuna €	Planeeritud omafinantseeringuna €	Kokku
Käskkirja	4 096 665	722 941	0	4 819 606
Määrus	4 103 335	150 000	574 118	4 827 453
Kokku:	8 200 000	872 941	574 118	9 647 059

Tabel 2. Sekkumise nr 21.2.3.13 eelarve jagunemine määruse ja käskkirja vahel

Linnade elurikkuse kaitse sekkumises toetatakse tegevusi meetmest „Eluslooduse kaitse ja kasutus“ number 21.2.3.2 ning rahastatud tegevuste detailne jagunemine on toodud tabelis 3.

Rahastatavad tegevused	ELi Ühtekuuluvus fondi toetuse eelarve (euro)	ELi toetuse maksimaalne osakaal	Riiklik kaasfinantseering (euro)	Minimaalne omafinantseering (euro)	Kogu-maksumus (euro)
Kokku toetatavad tegevused meetme nimekirja alusel: elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks; rohestamiskavade koostamine ja elluviimine ehk linnade elurikkuse	18 550 000	85%	1 091 176	2 182 353	21 823 529

parendamine, sh rohealade täiendav rajamine					
Elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks (sekkumine 21.2.3.21 käskkirjade alusel)	16 000 000	85%	750 000	2 073 529	18 823 529
Rohestamiskavade koostamine ja elluviimine ehk linnade elurikkuse parendamine, sh rohealade täiendav rajamine (sekkumine 21.2.3.22)	2 550 000	85%	341 176	108 824	3 000 000

Tabel 3. Linnade elurikkuse kaitse sekkumise meetme nr 21.2.3.2 kogu eelarve

Punktiga 11 tunnistatakse § 7 lõige 3 kehtetuks. Ühe projekti maksimaalset kogusummat enam ei määrata. Muudatus on vajalik, et võimaldada KOVidel teha vajalikke investeeringuid olenemata projektide kogumahust. Seeläbi aidatakse kaasa sekkumiste tulemuste saavutamisele. Kliimameetmete sekkumises on toetuse andmise tulemusel suurendatud kohalikes omavalitsustes kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise võimekust. Lisaks suurendatakse kliimamuutuste alast teadlikkust, kohanemist ja leevendamist käsitlevate teabekampaaniate, koolituste, teabepäevade ja haridusprogrammide kaudu nii elanikkonna hulgas üldiselt kui ka kohalike omavalitsuste töötajate, planeerijate ning arhitektide seas. Linnade elurikkuse kaitse sekkumises on toetuse kasutamise tulemuseks linnade elurikkuse suurendamine, et aidata kaasa kliimamuutustega kohanemisele.

Punktiga 13 võetakse ära piirang ning antakse seeläbi võimalus, et ühes voorus võib esitada niipalju taotlusi kui taotlejatel on mõistlik, võimalik ja vajalik.

Punktiga 14 võetakse välja erisus hinnapakumiste küsimisel kindlasummalise makse korral. Hinnavõrdlus tuleb teostada alati kõikide taotluste puhul. Kuna käesoleva muudatusega on võimalik toetust taotleda suurema kui 200 000 eurose kogumaksumusega projektidele, siis antakse võimalus toetust saada ka tegelike kulude alusel.

Punktiga 15 lisatakse paragrahvi 11 lõikesse 2 punkt 13¹, lisades määrusele lisa 2, milles esitatakse nõuded tehnoloogilisele projektile ja tehnoloogilise projekti koostamisel kaasatud isikutele, et oleks taotlejatel selgem, millist tehnoloogilist projekti on vajalik esitada. Tehnoloogilise projekti esitamine ja inseneride kaasamine on vajalik selleks, et viibekraavide ja -tiikide ja sademevee kasutamise süsteemide ehitamisel oleks tagatud nende eesmärgipärane toimimine ja ebakohanemise vältimine (ebakohanemine (ingl.k. *maladaptation*) on kliimamuutustega kohanemise tegevus, mis võib võimendada kliimamuutustega seotud negatiivseid mõjusid, nt suurendada kasvuhoonegaaside heidet, ahendada kohanemisvõimet või inimeste heaolu praegu või tulevikus; tavaliselt pole negatiivne mõju sihilik). Tehnoloogilises projektis tuleb tugineda konkreetsetel saajusündmustel ning sademevee vooluhulkadel, seetõttu on oluline tehnoloogilise projekti koostamisel kaasata veevarustuse- ja kanalisatsiooniinsener sademevee torustiku dimensioneerimiseks ning hüdrotehnika insener imb- ja viibesüsteemide ülevoolude ning avasängide dimensioneerimiseks. Vastava erialainseneri pädevuses on sobiva saajusündmuse ning valgala määramine ning vooluhulkade arvutamine, samuti asjakohase standardi või muu lähtemeetodi valimine.

Punktidega 16-19 täiendatakse määruses tingimusi, mis kohalduvad üle 200 000 eurose kogumaksumusega projektidele.

Punktiga 20 asendatakse määruse lisa „Kohaliku omavalitsuse üksuse toetuse osakaal” tervikuna. Selgitused on toodud seletuskirjas punktide 7 ja 9 juures. Kuna kohalike omavalitsuste omafinantseeringu panustamise võimekus on madal, siis suurendame toetuse osakaale. Muudatus on vajalik toetustega tehtavate tegevust elluviimiseks. Nende tegevuste tulemusena suureneb määruses toodud eesmärgi saavutamine. Toetuse andmise eesmärk kliimameetmete sekkumises on kohalike omavalitsuste kliimavõimekuse ja elanike teadlikkuse suurendamine kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Toetuse andmise eesmärk linnade elurikkuse kaitse sekkumises on elurikkuse suurendamine üle 10 000 elanikuga linnades kui asustusüksustes ja linnaökosüsteemi aladel Euroopa Parlamendi ja nõukogu looduse taastamise määruse (EL) 2022/869, muudetud 24.06.2024, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/1991, mis käsitleb looduse taastamist ja millega muudetakse määrust (EL) 2022/869 (edaspidi *EL looduse taastamise määrus*), tähenduses, aidates seeläbi kaasa kliimamuutustega kohanemisele.

Punktiga 21 lisatakse määruse juurde lisa 2, mis on tehnoloogilise projekti juhis.

Toetust antakse Ühtekuuluvusfondist.

3. Eelnõu vastavus ELi õigusele

Eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Määruse eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.
- Euroopa Komisjoni määrus (EL) 2023/2831.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhinduda neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavatest Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud.

4. Määruse mõjud

Määrusel on positiivne mõju seatud eesmärkide saavutamiseks, sest täpsustatakse toetuse andmise tingimusi. Määruse muudatusega täpsustatakse toetuse andmise tingimusi, sest kohalikel omavalitsustel ei ole piisavalt vabu vahendeid omafinantseeringu katmiseks, samuti täiendatakse toetavaid tegevusi. Kliimameetmete sekkumises aidatakse kaasa kohalike omavalitsuste kliimavõimekuse ja elanike teadlikkuse suurendamisele kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Linnade elurikkuse kaitse sekkumises aidatakse kaasa elurikkuse suurendamisele, aidates seeläbi kaasa kliimamuutustega kohanemisele.

Toetus on ühekordne tõuge tulenevate nõuete täitmiseks ning seega ei mõjuta otseselt valitsussektori eelarvepositsiooni.

5. Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa lisakulutusi ega -tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu koostamine

Eelnõu koostatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Riigikantselei, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Euroopa Komisjoniga, perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seirekomisjoni liikmetega ning Riigi Tugiteenuste Keskuse ja Eesti Linnade ja Valdade Liiduga. Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks „Keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD)“ eelnõu juhtkomisjonile.